

Mihail Bulgakov

Usta ile Margarita

Türkçesi: Eyüp Karakuş

Roman

1

TANIMADIĞINIZ KİMSELERLE ASLA KONUŞMAYIN

Bir bahar günü, akşama doğru ve inanılmaz sıcak bir havada, Moskova'daki Patrik Parkı'nda iki yurttaş belirdi. İlki kısa boylu, tıknaz ve keldi; yazlık gri bir kıyafeti vardı, şık şapkasını elinde tıpkı bir bökrek gibi tutuyordu; sinekkaydı tıraşlı yüzüne de kemik çerçeveli oldukça iri bir gözlük oturtmuştu. Diğeri ise geniş omuzlu, kızılımsı ve dağınık saçlı bir gençti; ekose kasketini geriye atmıştı, sırtında bir kovboy gömleği, ayağında buruşuk bir pantolon ve siyah yazlık ayakkabıları vardı.

Sözü edilen ilk kişi, kısa adı MASSOLİT* olan, Moskova'nın büyük ve hatırlı edebiyat derneklerinden birinin başkanı, aynı zamanda sanat alanında yayın yapan bir *hacimli* derginin genel yayın yönetmeni olan Mihail Aleksandroviç Berlioz'un ta kendisi, yanındaki genç arkadaşı ise "Bezdomnyy"*** takma adıyla yazan şair İvan Nikolayeviç Ponurev'di.

Yeni gövermeye başlamış ihlamur ağaçlarının gölgesine geldiklerinde, yazarlar ilk iş olarak üzerinde "Bira-Meşrubat" yazan, alacalı bulacalı, rastgele boyanmış büfeye hücum ettiler.

Yalnız bu boğucu mayıs akşamında göze çarpan ilk tuhaflığı burada hemen belirtmek gerekiyor. Sadece büfenin orada değil, Malaya Bronnaya Caddesi'ne paralel uzanan iki yanı ağaçlıklı yaya yolunda da tek bir insan görünmüyordu. Moskova'yı kasıp kavuran güneşin

* MASSOLİT: Hayali bir kısaltma. Bulgakov'un 1920'li yıllarda Moskova'da faaliyet gösteren MASTKOMDRAM (Komünist Drama Ustaları) adıyla bilinen edebiyatçılar birliğine gönderme yaptığı düşünülebilir. (ç.n.)

** Bezdomnyy: Evsiz barsız, çulsuz anlamlarında bir sıfat. Bir şair için "garip" şeklinde çevrilebilir. (ç.n.)

Sadovaya Caddesi'nin gerisine doğru, kuru bir sis perdesi ardında kaybolup gittiği o saatte belli ki insanların nefes alacak halleri bile yoktu ve hiç kimse kalkıp da ıhlamların altına, banklara oturmaya, ağaçlı yolda yürümeye gelmemiştir.

"Bir şişe *Narzan* madensuyu!" dedi Berlioz.

"*Narzan* yok," diye karşılık verdi büfeci kadın ve nedense gücenir gibi oldu.

Bu kez kısık bir sesle Bezdomnıy sordu:

"Bira var mı?"

"Bira akşama gelir."

"Peki, ne var?" diye sordu Berlioz.

"Kayıslı gazoz var, yalnız ılık..."

"Olsun, olsun, olsun, verin!.."

Kayıslı aromalı gazoz köpük köpük köpürdü ve havayı adeta bir berber dükkânı kokusu kapladı. Susuzluklarını dindiren iki edebiyatçıyı aynı anda bir hıçkırık tuttu, içtiklerinin parasını ödediler, sırtlarını Bronnaya Caddesi'ne, yüzlerini gölete verip bir banka oturdular.

İşte o sırada sadece Berlioz'u ilgilendiren ikinci bir tuhaflık oldu. Çünkü hıçkırması aniden sona erdi, kalbi hızla çarpmaya başladı ve bir anlığına sanki yerinden çıkıp bir yerlere kadar gitti geldi, fakat aynı kalp geri geldiğinde bu kez üzerine kör bir iğne saplanmış gibi acıyordu. Ayrıca nedensiz fakat bir o kadar da büyük bir korkuya kapılmıştı; öyle ki hemen yerinden kalkmak ve ardına bile bakmadan Patrik Parkı'ndan kaçmak istedi. Berlioz kendini böylesine ürküten şeyin ne olduğunu anlamadan çevreye şöyle bir göz gezdirdi. Kül gibiydi, alınına biriken teri mendiliyle sildi, *Ne oluyor bana böyle?* diye düşündü. *Hiç böyle olmamıştım... Kalbime bir şeyler oluyor... Kendimi çok yordum galiba. Canı cehenneme, her şeyi bırakıp Kislovodsk'a gitme ve dinlenme zamanı geldi anlaşılır...*

İşte o sırada kızgın hava tam önlerinde bir anda yoğunlaştı ve o kütlelin içinden saydam, oldukça tuhaf görünümlü bir yurttaş çıktı. Adamın küçücük kafasında bir jokey kasketi, sırtında ise ekoseli, oldukça kısa, dar ve şişkince bir ceketçığı vardı. Boyu iki metrenin üstündeydi ama omuzları daracaktı; fena halde zayıftı ve dikkat buyurunuz, suratında basbayağı alaycı bir ifade vardı.

Berlioz sıradışı olaylara alışkın biri değildi, hayatında bu tür şeyler pek olmazdı. Rengi biraz daha attı, gözleri adeta yuvalarından fırladı ve korku içinde *Böyle bir şey olamaz!* diye düşündü kendi kendine. Fakat heyhat, olmuştu işte ve içinden öte taraf görünen sırık gibi bir yurttaş, ayakları yere değmeksizin gözlerinin önünde bir o yana, bir bu yana salınıyordu...

Burada Berlioz öyle bir dehşete düştü ki, gözlerini kapatıverdi. Tekrar açtığına ise her şeyin bitmiş olduğunu gördü; serap dağılmış, ekoseli tip kaybolmuş, az önce yüreğine saplanmış olan kör iğne çıkıp gitmişti.

“Hay aksi şeytan!” diye hafif bir çığlık attı Genel Yayın Müdürü. “Biliyor musun İvan, biraz önce az daha fenalaşıyordum sıcaktan, ucuz atlattım. Hatta halüsinasyon gibi bir şeyler de gördüm galiba...”

Gülümsemeyi denedi ancak gözlerinde hâlâ bir endişe vardı ve elleri titriyordu.

Derken yavaş yavaş sakinleşti, mendilini sallayıp serinlemeye çalıştı ve “Eveet, ne diyordum,” diyerek, ara sıra kayısı aromalı gazozunu yudumlayarak böldüğü gayet canlı bir sohbe yeniden başladı.

Daha sonra göreceğimiz üzere, konuşması İsa Mesih üzerineydi. Çünkü Genel Yayın Müdürü bir süre önce sanat dergisinin yeni sayısı için şaire din karşıtı uzun bir şiir sipariş vermişti. O şiiri İvan Nikolayeviç yazıp bitirmiş, hem de çok kısa bir sürede teslim etmişti ama şiir ne yazık ki Genel Yayın Müdürü’nü pek memnun etmemişti. Bezdomny, şiirinin başkahramanını, yani İsa’yı biraz çalaka-lem ve karanlık tonlarda tasvir etmişti; bu yüzden de Genel Yayın Müdürü’nün görüşüne göre bütün şiirin gözden geçirilip yeniden yazılması gerekiyordu. Evet, işte şimdi Genel Yayın Müdürü temel hatasını düzeltmesi için, ders notu okur gibi şair Bezdomny’ya İsa hakkında bir şeyler anlatıyordu. İvan Nikolayeviç’i zor durumda bırakan şeyin onun yaratıcı gücünün yetersizliği mi, yoksa konuya yeterince vakıf olamayışı mı olduğunu söylemek doğrusu oldukça zor; ancak sonuç itibarıyla İsa pek ilgi çekici bir karakter olmamakla birlikte, hatırı sayılır ölçüde canlı betimlenmişti. Berlioz şaire asıl önemli olanın İsa’nın iyi ya da kötü, nasıl biri olduğu değil, bu İsa denilen kişinin yeryüzünde gerçekte hiç yaşamadığını, ona dair an-

latılan tüm hikâyenin ise basit bir hayal ürünü ve sıradan bir efsaneden ibaret olduğunu göstermek istiyordu.

Şunun da altını çizmek gerekir, Genel Yayın Müdürü oldukça bilgili biriydi ve konuşmasında, İsa'nın varlığıyla ilgili ağızlarından tek kelime dahi çıkmamış olan kadim tarihçilerden, örneğin ünlü İskenderiyeli Filon'dan, parlak bir düşünür olan Josephus Flavius'tan ve onların görüşlerinden söz ediyordu. Bu arada engin bilgisini ortaya koyan Mihail Aleksandroviç, şaire ünlü *Tacitus Yıllığı*'nin 15. kitabının 44. bölümünde anlatılan İsa'nın idam edilişi sahnesinin sahte olduğunu, kitaba çok daha sonradan yapılan bir eklemekten başka bir şey olmadığını söyledi.

Genel Yayın Müdürü tarafından dillendirilen şeylerin tamamı şair için yeni bilgilerdi; yeşil gözlerini dikkatle Mihail Aleksandroviç'e dikmiş, onu can kulağıyla dinliyor, sadece arada bir bastıran hıçkırığına engel olamadığı için kısık bir sesle kayıslı gazozuna saydırıyordu.

"El değmemiş bakire bir kadının," diye anlatıyordu Berlioz, "dünyaya bir tanrı doğurmadığı tek bir Doğu dini bile gösteremezsin. İşte Hıristiyanlar da yeni bir şey düşünme gereği dahi duymadan, aynı yöntemle kendi İsa'larını yaratmışlardır ki aslında böyle biri yeryüzünde hiçbir zaman yaşamamıştır. Meseleye tam da bu noktadan yaklaşmak, bu konu üzerinde durmak gerekiyor..."

Berlioz'un bariton sesi, iki yanı ağaçlı تنها yaya yolunda yanılanmayı sürdürüyordu. Mihail Aleksandroviç, düşüp boynunu kırma tehlikesini göze alarak ancak bilge bir insanın dalmaya cesaret ettiği tarih labirentlerine daldıkça şair, yerin ve göğün oğlu Mısır Tanrısı Osiris'ten Fenike Tanrısı Tammuz'a, Babilli Marduk'a, hatta onlar kadar meşhur olmasa bile bir zamanlar Meksika'da büyük saygı görmüş meşhur ve korkunç Aztek tanrısı Huitzilopochtli'ye kadar pek çok tanrı hakkında ilginç ve yararlı şeyler öğreniyordu.

İşte tam da o sırada, yani Mihail Aleksandroviç şaire Azteklerin hamurdan nasıl Huitzilopochtli heykelcikleri yaptıklarını anlatırken, iki yanı ağaçlıklı yaya yolunda biri göründü.

Daha sonra, doğrusunu söylemek gerekirse iş isten çoktan geçtiğinde yani, çeşitli kurum ve kuruluşların verdikleri raporlarda

ortaya çıkan bu kişinin eşkali betimlenmeye çalışıldı. Ancak o ifadeler bir araya getirildiğinde ortaya çok şaşırtıcı bir sonuç çıkacaktı. Bunlardan birinde adamın kısa boylu, altın dişli ve sağ ayağı aksak olduğu anlatılıyordu. Diğerinde adamın devasa boyutlarda, dişlerinin de platin kaplı olduğu ve sol ayağının topalladığı yazılıydı. Bir üçüncüsünde ise, özetle söz konusu kişinin dikkate değer herhangi bir özelliğe sahip olmadığı söyleniyordu.

Aslında bu raporların hiçbirinin işe yaramadığını burada söylemek gerekiyor.

Her şeyden önce, betimlenen adamın iki ayağı da sapasağlamdı, ne kısa boylu ne de devasaydı, sadece uzun boyluydu o kadar. Dışlerine gelince, sol tarafında platin, sağ tarafında ise altın kaplama mevcuttu. Oldukça pahalı, gri bir takım elbise ve kıyafetiyle aynı renkte ithal ayakkabılar giyiyordu. Gri beresini fiyakalı bir biçimde kulağına indirmişti; koltuğunun altında fino kafası şeklinde kara topuzlu bir asa taşıyordu. Görünüşe göre kırkının biraz üstündeydi. Ağzı tuhaf bir biçimde eğriydi. Kaymak gibi traşlıydı. Esmerdi. Her nedense sağ gözü siyah, sol gözü de yeşildi. Kaşları karaydı ama biri diğerinden daha yukarıdaydı. Tek kelimeyle yabancı bir tipti.

Genel Yayın Müdürü ve şairin oturduğu bankın önünden geçerken yabancı oturanlara gözucuyla baktı, sonra birden durdu ve iki arkadaşın oturduğu yerin hemen iki adım ötesindeki banka o da oturdu.

Alman olmalı, diye düşündü Berlioz. Bezdomyı ise İngiliz bu, diye geçirdi içinden, bu sıcakta eldiven taktığına göre...

O sırada yabancı, göletin etrafını dört köşe çevreleyen yüksek binalara göz gezdiriyordu; buraları ilk kez gördüğü ve gördüklerinin kendisine ilginç geldiği çok belliydi. Bakışlarını üst katlara yöneltti, camlarda, Mihail Aleksandroviç için ebediyen batmakta olan güneşin insanın gözlerini kör edecek kadar güçlü yansımaları vardı. Ardından daha aşağılara, akşam alacakaranlığının koyulaştırdığı pencerelere kaydı bakışları, bir şeylere hoşgörüyü gülümsedi, gözlerini kıstı, ellerini asasının topuzuna koydu, çenesini ellerine dayadı.